

De notat înzestrarea lucrării cu un consistent tronson de anexe, extrem de folositoare în completarea informațiilor conținute de text.

În concluzie, prin conținutul său riguros științific, dar și prin stilul adecvat care o face accesibilă cititorului interesat, cartea de față se înscrie ca o valoroasă contribuție românească la fundamentarea metodologică a cercetărilor în etnopsihologie, fapt pentru care se poate recomanda autorului să-și continue demersurile în domeniu, finalizate prin apariția, ulterioară, a altor lucrări de profil.

Dan Constantin Rădulescu

**FLOARE CHIPEA și FLORICA ȘTEFĂNESCU, coord.,
*Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale – Studiu
de caz asupra județului BIHOR, Editura Universității din
Oradea, 2004***

**O nouă carte despre combaterea sărăciei
și promovarea incluziunii sociale în România**

Înființarea, la nivel guvernamental, în ianuarie 2001, a **Comisiei Anti-Sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale (CASPI)** a constituit un semnal clar al preocupărilor României – față de abordarea decisă a unei probleme sociale ignorate decenii de-a rândul, care a căpătat noi accente în anii tranziției.

Pe lângă rolul de a coordona dezbaterile privind măsurarea sărăciei și a oferi un cadru de lucru în care diverse instituții internaționale și organisme naționale pot interveni eficient cu măsuri anti-sărăcie, CASPI a produs și un trend de repliere și repunere în valoare a unor resurse umane din cercetarea socială. Acest fenomen s-a materializat întâi prin publicarea, în noiembrie 2002, a *Planului de Acțiune Anti-Sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale* și apoi prin publicarea mai multor lucrări cu caracter metodologic-descriptiv, sau centrate pe recomandarea unor politici sociale.

Între lucrările de referință dedicate acestui domeniu se înscrie și volumul coordonat de Floare Chipea și Florica Ștefănescu, denumit **Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale – Studiu de caz asupra județului Bihor** – apărut la Editura Universității din Oradea, în anul 2004.

Între autorii volumului se află nume de referință în domeniu, cum sunt Cătălin Zamfir, prof. univ. dr. la Universitatea din București și director al Institutului de Cercetare a Calității Vieții din București, Elena Zamfir, prof. univ. dr. la Universitatea din București, prof. univ. dr. Floare Chipea la Universitatea din Oradea, alte cadre universitare ale acestei instituții, precum și specialiști cu diverse funcții în administrația publică: Mirela Abrudan, director adj. în cadrul Direcției de Asistență Socială Bihor, Anișoara Gal, Delia Galiș și Emilia Marian de la Direcția pentru Dialog, Familie și Solidaritate Socială, asistenți sociali de la diverse fundații ș.a.

Volumul cuprinde două părți. În partea întâi sunt găzduite mai multe studii în care se prezintă cadrul general al politicii dezvoltării sociale în România, după anul 1989 (C. Zamfir) și circumstanțele relansării profesiei de asistent social în România – condiție esențială în promovarea incluziunii sociale (E. Zamfir). În continuare, S. Săveanu semnează o descriere generală a județului Bihor, după care F. Chipea inserează mai multe capitole de prezentare a **Planului județean anti-sărăcie și promovare a incluziunii sociale**, a CASPI și a indicatorilor de evaluare a activității comisiilor

județene/locale anti-sărăcie, a schemei de monitorizare a implementării Planului județean anti-sărăcie și a indicatorilor de monitorizare a sărăciei și excluziunii sociale în județul Bihor.

În partea a doua a volumului sunt incluse mai multe studii de caz care acoperă numeroasele probleme ale populației aflate în sărăcie, din județul Bihor și din orașul Oradea, după cum urmează: *Sărăcie și inegalitate în Oradea. Studiu de caz*, semnat de F. Chișea, A. Hatos, S. Bălățescu; *Aspecte privind ocuparea forței de muncă în județul Bihor*, semnat de F. Ștefănescu, D. Junc; *Direcția pentru Dialog, Familie și Solidaritate Socială și rolul ei în combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale*, semnat de A. Gal, E. Marian, D. Galiș; *Protecție socială și educație*, semnat de I. Chelemen, S. Bodogai; *Aspecte ale stării de sănătate în județul Bihor*, semnat de S. Stanciu; *Perspective ale locuirii. Situația locuințelor în Bihor*, semnat de D. Dărăbăneanu; *Protecția instituțională a drepturilor copilului. Studiu de caz, în Județul Bihor*, semnat de L. Onica Chișea, G. Dejeu; *Alcoolismul: o problemă psihosocială cu caracter infractogen*, semnat de I. Popoviciu; *Servicii și prestații sociale în combaterea sărăciei oferite de Administrația Socială Comunitară Oradea*, semnat de L.C. Burtic, I. Vila; *Rromii în județul Bihor*, semnat de Ș. Olah; *Vârștii dependenți și semi-dependenți din Oradea. Analiza nevoilor și a mediului de servicii*, semnat de L. Daragiu, A. Hatos, I. Pop; *Protecția socială a persoanelor cu handicap din județul Bihor – între politicile sociale de gen și intervenție*, semnat de M. Abrudan, I. M. Oprea; *Persoanele fără adăpost din Oradea*, semnat de L. Daragiu, A. Hatos, I. Pop; *Dimensiuni ale traficului și consumului ilicit de droguri în județul Bihor*, semnat de R. Onaca; *Traficul de persoane – consecință a sărăciei*, semnat de A. Gavriș; *Proiecte derulate de Fundația „Ruhama”*, semnat de L. Daragiu; *Fundația „Casa Oradea” – contribuție non-guvernamentală la dezvoltarea sistemului de asistență socială*, semnat de F. Bologna; *Căminul de bătrâni „Sf. Martin” Oradea*, semnat de Ș. Szűcs, E. Szűcs.

În urma lecturii volumului ne-au reținut atenția câteva aspecte pe care le prezentăm în continuare.

În *Politica dezvoltării sociale în România după 1989*, C. Zamfir prezintă o viziune de ansamblu asupra problematicii sărăciei din România, după anul 1989, subliniind etapele parcurse în procesul de conștientizare a acesteia, la cel mai înalt nivel al deciziei politice și măsurile adoptate prin înființarea CASPIS. În context, se remarcă ideile autorului privind politicile neoliberale ale Băncii Mondiale, care au promovat în România, într-o perioadă de mari dificultăți economice și sociale, cum au fost anii '90, focalizarea beneficiilor sociale prin testarea mijloacelor economice ale beneficiarilor. Acest fapt a determinat realizarea unei protecții minimale nu pentru toți săracii, ci doar pentru cei mai săraci dintre săraci. Autorul semnalează, de asemenea, cel mai grav aspect, anume, că Banca Mondială și-a concentrat intervenția exclusiv pe suportul socioeconomic, acordând o atenție cu totul marginală problemelor sociale grave, care nu aveau, în primul rând, o dimensiune economică.

Din studiul privind relansarea profesiei de asistent social în România, semnat de E. Zamfir, între altele, ne-a reținut atenția faptul că „deși învățământul de asistență socială s-a dezvoltat foarte rapid după Revoluție, nu același lucru s-a petrecut în sfera serviciilor de asistență socială. Fragmentarea sistemului instituțional de asistență socială a blocat, un timp, reforma în acest domeniu, datorită lipsei de coordonare a activităților și programelor, a lipsei de comunicare între instituțiile publice, ONG și actorii societății civile. Lipsa de preocupare pentru dezvoltarea unei politici globale, coerente la nivel național, de tip cumulativ interdependent, pe diferite domenii de asistență socială, a constituit un factor responsabil în întârzierea reformei sistemului de servicii în asistența socială și în pierderea experienței acumulate în sistem” (p. 23).

Din capitolul intitulat *Indicatori de monitorizare a sărăciei și excluziunii sociale în județul Bihor*, semnat F. Chișea, am reținut faptul că, în anul 2003, în jud. Bihor, exista o rată a șomajului remarcabil de scăzută (2,5%), comparativ cu alte județe din nordul țării, dar și o rată a abandonului școlar relativ ridicată: 19,34% (copii necuprinși într-o formă de învățământ). Ar fi fost interesant de știut care este structura pe sexe a populației ce abandonează fiecare nivel de educație.

În mod deosebit, ne-a atras atenția studiul *Sărăcie și inegalitate în Oradea. Studiu de diagnostic*, semnat de F. Chișea, A. Hatos și S. Bălățescu, care prezintă, pe larg, principalele dimensiuni ale fenomenului sărăciei în municipiul Oradea. Studiul pune în evidență o serie de aspecte (pe baza unei cercetări de teren de amploare) de mare relevanță pentru cunoașterea condițiilor de viață

ale populației municipiului Oradea. Totodată, sunt sesizate mai multe dificultăți, în încercarea de a aborda global problemele sărăciei și subdezvoltării sociale din zonă. Între acestea, sunt menționate:

– lipsa cunoașterii exacte a necesităților de servicii sociale, care poate să ducă la alocarea ineficientă a resurselor existente;

– lipsa unui prag al sărăciei, definit potrivit condițiilor municipiului Oradea și lipsa unor criterii eficiente de testare a mijloacelor pentru alocarea transferurilor sociale.

Este adevărat că necunoașterea trebuințelor de servicii sociale poate să ducă la alocarea ineficientă a resurselor disponibile. Probleme de acest tip apar, îndeosebi, în zonele rurale, unde prezența serviciilor menite să răspundă diverselor trebuințe de asistență socială este mult mai redusă, atât ca infrastructură cât și ca acoperire socială a solicitărilor.

Dincolo de aceste probleme și altele de aceeași natură, dorim să ne referim la două elemente de principiu.

Primul se referă la soluția autorului de a calcula un prag al sărăciei distinct pentru municipiul Oradea și al doilea privește chiar calculul respectiv, și anume, determinarea pragurilor prin metoda relativă: 50% (sărăcie severă) și 60% (sărăcie simplă) din mediana agregatului de consum.

Din punctul meu de vedere, ideea de a determina praguri de sărăcie pe o localitate conduce la o situație greu de acceptat. Potrivit acestei logici, fiecare localitate ar avea propriul său prag al sărăciei. Pe de o parte acest obiectiv este imposibil de atins. Pe de altă parte, fie și numai pentru două localități, apar dificultăți de interpretare: de exemplu, dacă în prima localitate mediana consumului pe persoană este de 5 milioane lei/lună, iar în a doua este de 2,7 milioane lei, fixând pragul sărăciei severe, să zicem, la 50% din consumul median, observăm că în localitatea a doua, valoarea consumului median se află deja foarte aproape de nivelul pragului sărăciei severe din prima localitate. Prin acest rezultat, ideea de prag al sărăciei se relativizează total. Or, tocmai de aceea el se determină la nivel național, iar la nivel de localitate (județ) se fac estimări ale numărului săracilor, se analizează caracteristicile acestora și se adoptă strategii de acțiune locală.

Cea de a doua problemă privește metoda relativă de determinare a pragului de sărăcie, pe baza cheltuielilor de consum. Desigur, nu există metodă infailibilă de determinare a pragului de sărăcie. Neajunsul metodei relative (de fixare a pragului sărăciei ca procent din consumul median) apare cu atât mai evident atunci când avem de-a face cu un consum deficitar, cum este și acela al populației României. Nivelul redus de consum, ca urmare a constrângerilor economice, dar și prin adoptarea unor comportamente severe de economisire, conduce la praguri mici de sărăcie, putându-se situa cu mult sub nivelul a ceea ce ar fi pragul minim de subzistență, dincolo de care este afectată însăși ființa biologică a omului.

Eliminarea din discuție a pragului sărăciei definit la nivel național, având în vedere decilele de venituri, și, în primul rând, a valorii coșului de consum minim aferent unui standard de viață decent la nivel național creează mari dificultăți de abordare metodologică a problemelor sărăciei. Menționăm că, atât pragul de subzistență cât și pragul minim decent au fost calculate în cadrul ICCV București, pentru fiecare an, începând din 1990. De asemenea, ICCV a definit coșul minim de consum aferent fiecărui prag al sărăciei.

Revenind la studiul din municipiul Oradea, procentul de populație aflată sub pragul sărăciei severe este de 10,7% din gospodăria și 12,03% din populație. Deci este vorba de gospodăriile și populația din decila unu, și, din această perspectivă, toate analizele autorilor au relevanță dincolo de problematica fixării pragului de sărăcie, iar autorii studiului analizează un bogat conținut informațional privind condițiile de viață ale populației.

Din materialul semnat de A. Gal, E. Marian, D. Galiș de la Direcția pentru Dialog, Familie și Solidaritate Socială – instituție finanțată de la bugetul de stat, care își desfășoară activitatea în mai multe domenii, între care menționăm dialogul social, legislația, salarizarea, conflictele și contractele colective de muncă, auditul public intern, asistența socială, resursele umane, informatica, financiar-contabilitate, am reținut faptul că, încă de la introducerea sa, sistemul ajutorului social a avut un foarte slab suport social. Obiecțiile pe care actorii sociali și politici îl aduc acestui sistem sunt mai multe, între care menționăm percepția potrivit căreia ajutorul social este acordat destul de frecvent „celor care mint mai mult” (având în vedere că unii dintre beneficiarii acestui suport social obțin

venituri și din economia subterană). Pe de altă parte, ajutorul social stimulează o atitudine pasivă, de dependență, primitorilor acestuia devenindu-le un premiu pentru neangajarea în efortul general de creare a bunăstării sociale.

Un spațiu destul de consistent, în cadrul volumului, este acordat serviciilor de educație și învățământ (I. Chelemen, S. Bodogai), precum și situației privind starea de sănătate a populației județului Bihor. (S. Stanciu). În prezentarea problematicii generale a subfinanțării acestor sectoare și a efectelor acestui fenomen asupra accesului categoriilor sociale mai sărace la aceste servicii, se distinge atenția acordată situației sociale a populației de romi.

De fapt, se poate afirma că aproape toate categoriile sociale defavorizate, afectate într-un fel sau altul, de impactul sărăciei sau al fenomenelor de excludere socială, sunt prezentate în volum. Desigur, *per* ansamblu, în practica socială, s-ar putea constata, probabil, că unele segmente de populație au fost situate mai mult în centrul atenției decât altele, în materie de suport economic sau protecție socială, dar acest lucru nu reiese în mod explicit din textul volumului.

În pofida faptului că lucrarea are un număr relativ mare de autori, discursul științific creează impresia de unitate, fiind relativ omogen ca stil de prezentare și valoare științifică.

Volumul coordonat de F. Chipea și F. Ștefănescu, fiind primul de acest tip, cu referire la județul Bihor, oferă o imagine inedită asupra calității vieții populației sărace din acest județ, la nivelul anului 2004.

Mariana Stanciu